

MUUAN MODERNI ITSESTÄÄNSELVYYS

Irmeli Hautamäki, *Marcel Duchamp. Identiteetti ja teos tuotteina*. Gaudeamus 1997, 144 s.

Duchamp on taatusti kulttuurihistorian kaivennetuimpia merkkihahmoja. Mitä muuta hänestä ikinä muistetaan kuin pisuaari? Tekosensa tehtyään Duchampista itsestään on tullut tyyten museoitunut näyttelyesine, *readymade*.

Irmeli Hautamäki tekee rohkean eleen tarttuessaan tarpeettomasti tylsistyneeseen aiheeseen. Kun uskallus saa seurakseen monipuolisia tutkijan valmiuksia, syntyy hyvin kiinnostava ja opettavainen kirja. Aivan erityisesti

kiitettäköön Hautamäen kevyesti liikkuvaa ky-
nä: asiallisessa työssä ei liikoa vatvota, vaan
pointit asettuvat luettaviksi ilman että kirjoitta-
ja saisi tenniskyynärpäättä tai lukija verenkie-
tohäiriöitä.

Kirjan kenties jännittävin antia ovat
duchampilaisten identiteettiajutusten ja mi-
näa muodostavien ja purkavien hankkeitten
käsittelety. Keskeisenä saavutuksena on Duch-
ampin itselleen/itsestään/itseksensä luoma
Rose Sélavy -hahmo, jonka feminiinisyyttä ei
travestian hyödyntämisestä huolimatta pidä,
kuten Hautamäki opastaa, samastaa myö-
hemmän pop-taiteen *drag*-hahmoin, "[s]illä
Rose Sélavy on tunnistettavasti mies" (s. 90).

Identiteettiongelma johtaa Hautamäen
vääjäämättä vaikeaan tasapainoiluun elämä-
kerrallisen aineiston sekä Duchampin sana- ja
kuvataiteellisten teosten kanssa. Toiselta
puolen rajankäyntiin yllyttää tietysti taiteilijan
taide- ja teosvastaisuus. Jossain suhteessa
tutkijan on mahdotonta onnistua tekemään
oikeutta asian koko kiemuraisuudelle ja ehkä
yllättävästi juuri naiseus- ja mieheyskysymyk-
sissä Hautamäkikin etsiytyy paikoin kovin pe-
rinteisiin aseisiin. Mutta hänen onnistuu voit-
topuolisesti ihailtavan hyvin korostaa Duch-
ampin tapauksen avautumista suunnitelmalli-
suuden, keskeneräisyyden, provokaation ja
syrräänvetäytymisen suuntiin sekä samalla
lomittaa Duchampin urakehitys luotettavasti
taidehistorian suuriin mullistuksiin.

On hienoa, että Hautamäki esimerkiksi tuo
samaa tilaan yhtä hyvin Lacanin ajatuksia nä-
kemisen ja katseen eroista tai Lyotardin käsi-
tyksen kaiken tulkinnan viheliäisyydestä kuin
myös tuokiokuvia Duchampin kokemuksista
etenkin 1915 tragi-koomiselta Amerikan-
matkalla. Kivuttomasti mahdollistuu näin
erään merkillisen työrupeaman tarkastelu eri
näkökulmista.

Esimerkiksi ongelmista, joita työ herättää
ja joista olisi valaisevaa kuulla Hautamäen
kantoja, otettakoon seuraavat. Ensinnäkin:
kuinka hedelmällinen filosofisen estetiikan
valtaväylä olisi anti-taiteen ymmärtämisen
kannalta? Kun nyt esimerkiksi Kant ja Hegel
jäävät kokonaan maininnoita, on vaikea ym-
märtää Duchampin omimman panoksen te-
hoa näissä teoreettisissa rakennelmissa.

Tämän jatkoksi voi toisekseen kysyä, mi-
ten Duchampin yhteydet filosofi Henri Berg-
sonin, kubismin ja perinteisen (romanttisen)
taide- ja taiteilijakäsityksen välillä olisi viisainta
jäsentää? Hautamäki tekee selväksi, että mo-
dernisti Duchamp oli intellektuaalisena intro-
verttinä romantiikan taiteilijuuden "täydellisen
vastakohta" (s. 10). Niin ikään hän koros-
taa, kuinka Duchamp oli mukana kubismin
puhjetessa kukkaan, mutta alun pitäen kriitti-
sesti omilla linjoillaan, ja kuinka tämä kärsi se-
kä tullessaan kubistien torjumaksi että lei-
mautuessaan kubistiksi. Duchampin ero ku-
bisteihin on Hautamäen mukaan jopa "ilmi-
selvää": tutkijan mielestä Duchampille, sa-

moin kuin Bergsonille, olennaista oli sisäi-
syys, *durée* taikka *apparition*, erotuksena ku-
bistien uskosta ajan ulkoisen, reaalisen, ob-
jektiviivisen kuvaamisen mahdollisuuteen (s.
21-2).

Ongelmalliseksi tämän asetelman tekee
se, että Duchampin irrottaminen Bergsonin
avulla kubisteista näyttäisi monien mielestä
liittävän hänet, jollei romanttiseen ekspressii-
visyyteen, niin ainakin perinteiseen ajatuk-
seen taiteilijasta ei-käsitteellisten alkuelä-
mysten, sisämaailman tulkkina. Monissa
Bergsonin uudelleenarvioinneissa on sittem-
min korostettu, nähdäkseni aivan oikein, in-
tuitiivisuuden erottamatonta suhdetta älyyn ja
pikemminkin kokemuksen ja käsittämisen (tai
kuvaamisen) jatkuvuuteen kuin niiden väli-
seen kuiluun. Ja vielä: esimerkiksi Mark Antliff
(*Inventing Bergson. Cultural Politics and the
Parisian Avant-Garde*. Princeton 1993) näkee
kovasti vaivaa osoittaakseen, että Duchampin
diskanneet kubistigurut Gleize ja Metzinger
kirjoittivat opuksensa *Du cubisme* (1912)
"Bergson mielessään", toisin sanoen nimen-
omaan Bergsonille tärkeitä heterogeenista ai-
kaa, syväminää ja representaation kriisiä uu-
teen taidehankkeeseen sovitellen.

Olivatpa nämä kysymykset Hautamäelle
merkityksellisiä tai nou, on arveltavissa, että
hänen luontevasti harjoitetulla otteellaan voisi
kokeilla niitäkin käsiteltävään. Joka tapaukses-
sa Gaudeamus on laskenut liikkeelle kosket-
tavasti laaditun painatteen, joka taiten kes-
keneräistää yhden tähänasti aina niin harmil-
lisen valmiina löydetyn hahmon ja työn anta-
en samalla valmiuksia muihin vastaaviin hank-
keisiin.

Jarkko S. Tuusvuori

YKSI JA SAMA

Tapani Kelomäki, *Ekvatiivilause*. Suomalai-
sen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 691,
Helsinki 1997, 159 s.

Muistanette *aikamme ihmisen*? Hänen
sydämensähän räytyy *identiteetin on-
gelman* edessä. Nyt on vihdoin ilmestynyt
suomalainen tutkimus identiteetin ongelmasta,
luullakseni ensimmäinen lähimainkaan
näin laaja teos, joka aiheesta on Suomessa
kirjoitettu. Kysymyksessä on Tapani Kelomä-
en viimetalvinen helsinkiläinen väitöskirja.
Siinä käsitellään lauseita, jotka ilmaisevat, että
jokin on (sama kuin) jokin.